

TELEVİZYON PROGRAM FORMAT LİSANS SÖZLEŞMESİ*

TELEVISION PROGRAMME FORMAT LICENCE AGREEMENT

Dr. Öğr. Üyesi Ünsal DÖNMEZ**

Arş. Gör. Bengi SARGIN***

ÖZ

Birbirleri ile rekabet halinde olan televizyon kanallarının medya sektöründe var olmasının yegâne yolu, yüksek rating alan programlar üretmesidir. Böylece yeni televizyon program formatları üretilmiş, formatlardan türeyen televizyon programları yayımlanmıştır. Beklenilenin üstünde başarı sergileyen bu formatlar, süreç içerisinde ithal ve/veya ihraç edilmeye, yabancı kişilerce üretilmeye yahut farklı ülkelerde üretilip yayımlanmaya başlanmıştır. Böylece formatların korunması meselesi gündeme gelmiştir. En etkili koruma olan telif hakkı korumasının formatlarda da geçerli olup olmadığı hususu tartışılmış; uzun bir süre formatlar telif hakkı korumasından mahrum kalmıştır. Ancak günümüzde, birçok hukuk sisteminde eski olan bu anlayışın terk edildiği görülmüştür. Yine de süreç, beklenenden çok yavaş işlemektedir. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla yapımcı ve format sahibi lisans sözleşmesi imzalamış; aranan koruma ihtiyacına bu yol ile cevap bulmaya çalışmıştır. Bu çalışmada, ilk önce konu ile ilgili olan televizyon program format, eser kavramı tanımlanacak; formatların eser olarak nitelendirilmesinin mümkün olup olmadığına bir cevap aranacaktır. Akabinde, lisans sözleşmesinin tanımı yapılacak; unsurları, tarafları, hukuki niteliği, tarafların hak ve yükümlülükleri, benzer sözleşmelerden farkı ve sona erme halleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon Program Formatları, Eser, Televizyon Programları, Televizyon Program Format Lisans Sözleşmesi.

ABSTRACT

The only way for competitive television channels to survive in media sector is to produce programs which get high ratings. Thus, new television programme formats were produced, television programs derived from these formats were broadcasted. Formats achieving great success beyond the expectations, have started to be imported and / or exported, produced by foreigners or produced and broadcasted in different countries within the process. And this way, the issue of protection of formats has come up. It has been discussed that whether the most effective protection -copyright- is valid in formats or not; for a very long time, formats were deprived of copyright protection. However today, this understanding has been abandoned in many legal system. Still, the process is slower than expected. In order to aim to fill the gap, producers and format owners have signed licence agreement; have tried to find an answer to the protection need sought in this way. In this study, firstly, the television programme format, the concept of work will be defined; an answer will be sought whether it is possible to qualify the formats as works. Subsequently, the definition of the license agreement will be made; elements, parties, legal nature, rights and obligations of the parties, differences from similar contracts and termination conditions will be examined.

Keywords: Television Programme Formats, Work, Television Programmes, Television Programme Format Licence Agreements.

* (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 19.11.2020 / Kabul Tarihi: 03.05.2021).

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, (udonmez76@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7292-442X).

*** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, (bengi.sargin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6708-630X).

Atıf/ Citation: **Dönmez, Ünsal & Sargin, Bengi** (2021) 'Televizyon Program Format Lisans Sözleşmesi', TFM, C: 7, S: 1, s. 69-92.

I. GİRİŞ

Küreselleşme sonucu medya endüstrisi değişmeye başlamış, devlet egemenliğinde olan televizyon kanalları yerine özelleştirmenin de etkisiyle birçok özel televizyon kanalı açılmıştır. Medya endüstrisine hâkim konumda olmak için bu kanallar birbirini ile kıyasıya bir rekabet haline girmiştir. Rekabetin en çetin ve en sert geçtiği alanlardan biri olan televizyon alanında mücadelenin kilit noktasının televizyon program formatları olduğu fark edilmiş; yeni televizyon program formatları, televizyon programları üretilmiştir. *Rating* oranları ile de hedeflenen piyasaya hâkimlik sağlamaya çalışılmıştır.

Hedef kitle tarafından olumlu tepkilerle karşılaşan, gün geçtikçe izlenme oranları artan ve yüksek *rating* oranlarına sahip olan bu televizyon program formatları, zaman geçtikçe ithalat ve/veya ihracata konu olmuş; farklı ülkelerde yayınlanmıştır.

Rekabetin en çetin görüldüğü alanlardan biri olan medya endüstrisinde, televizyon program formatları süreç içerisinde kopyalanmıştır. Böylece televizyon program formatlarının korunması ihtiyacı gündeme gelmiştir. Mahkemeye başvuran format sahipleri, ihtiyaçlarına en iyi cevabın telif hakkı yolu ile koruma olduğunu düşündüklerinden bu yolla koruma talebinde bulunmuşlardır. Ancak somut uyumsuzluklarda, bu formatların eser olarak kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı problemleri ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak ise mahkemeler, televizyon program formatlarının telif hakkı ile korunamayacağına karar vermiştir. Günümüz pratik ihtiyaçları da değerlendirildiğinde, birçok hukuk sisteminde bu eski anlayışın terk edildiği görülmektedir.

Her ne kadar eski anlayış terk edilse de süreç, umut edilenden çok yavaş işlemektedir. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla yapımcı ve format sahibi lisans sözleşmesi imzalamış; aranan koruma ihtiyacına bu yol ile cevap bulmaya çalışmıştır. Süreç içerisinde televizyon program format lisans sözleşmesi uygulamada sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, fikir ve sanat eserlerine dair lisans sözleşmesi kapsamında değerlendirilebilir.

Çalışmamızda ilk önce konu ile ilgili olan televizyon program formatı, eser kavramı tanımlanacak; formatların eser olarak nitelendirilmesinin mümkün olup olmadığına bir cevap bulunacaktır. Daha sonra lisans sözleşmesinin tanımı yapılacak; unsurları, tarafları, hukukî niteliği, tarafların hak ve yükümlülükleri, benzer sözleşmelerden farkı ve sona erme halleri incelenecektir.

II. TELEVİZYON PROGRAM FORMAT KAVRAMI

Latince kökenli olan ve şekle girmiş anlamına gelen *formatus* kelimesinden türeyen format kavramı, hukukî bir kavram değildir¹. İlk olarak yayıncılık sektöründe ve kitap ticareti ile ilişkili olarak ortaya çıkan format, günümüzde medya endüstrisinin temel taşı oluşturulmaktadır². Günümüzde sıklıkla karşılaşılan bir kavram olsa da, televizyon program format kavramının herkesçe kabul edilen bir tanımı yapılmamıştır³.

Doktrinde bir görüş televizyon program formatlarını; içerik, hikâye, karakter, program akışı, ışıklandırma, müzik, sahne dizaynı gibi içeriklerin kendine özgü bileşimini oluşturan yazılı bir paket şeklinde tanımlamıştır⁴.

¹ **Moran, Albert & Malbon, Justin** (2006), *Understanding the Global TV Format*, London, Intellect Books, s. 19; **Lane, Shelley** (1992), 'Format Rights in Television Shows: Law and the Legislative Process' *Statute Law Review* 24, s. 25.

² **Erdoğan, İlker & Budak, Leyla** (2016), *Anglo-Amerikan Eğlence Endüstrisinde Televizyon Program Formatları*, İstanbul, Kalkedon Yayınları, s. 24; **Joppich, Brigitte**, 'Alternative Dispute Resolution Under WIPO Rules for TV Format Protection Right Issues', <<http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/article.pdf>> s.e.t. 27/11/2019.

³ **Çolak, Uğur** (2004), 'Televizyon Program Formatlarının Korunması' *Ankara Barosu Fikir Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, C. 4, s. 13; **Karabağ, Tuğçe** (2017), *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Televizyon Programları ve Özellikle Televizyon Program Formatları*, Ankara, Seçkin, s. 49; **Bechtold, Stefan** (2013), 'The Fashion of TV Show Formats' *Michigan State Law Review*, s. 456; **Erdoğan&Budak**, s. 27-28.

⁴ **The Frapa Report** (2011), 'Protecting Format Rights', s. 10. <https://www.frapa.org/wp-content/uploads/Report/FINAL%20FRAPA_Report_2011.pdf> s.e.t.: 11/04/2018 (Bundan sonraki atıflar kısaca FRAPA Raporu şeklinde)

Alman Federal Mahkemesinin önüne gelen bir uyuşmazlıkta, televizyon program formatı, tekrarlanma kabiliyetini haiz, televizyon programının karakteristik özelliklerinin tamamı olarak tanımlanmıştır⁵.

Çolak'a göre format, programın nasıl ve ne şekilde yapılacağını tarif eden ve en nihayetinde bir televizyon programına uyarlanması gerekli bir *tarif-namedir*⁶.

Kanaatimizce televizyon program formatı, yayınlanması planlanan televizyon programının ismi, konusu, ana karakterleri, programda kullanılacak müzikler, set-dekorasyon malzemeleri gibi format sahibinin hususiyetini taşıyan, her programda tekrarlanabilen ve yayınlanması planlanan programa göre değişiklik gösteren tüm karakteristik unsurların yazıya dökülmüş bir bütünüdür⁷.

III. TELEVİZYON PROGRAM FORMATININ KARAKTERİSTİK UNSURLARI

Televizyon program formatının oluşturulmasından başlayan ve televizyon programının yayınlanmasına kadar olan sürecin nihai amacı,

hedef kitleye ulaşılmasının sağlanması olup, uzun süren bir süreçtir⁸.

Format oluşum süreci genel olarak dört aşamaya ayrılmaktadır: yeni bir program fikri, bu fikri etraflıca açıklayan kâğıt format (*paper format*⁹) oluşturulması, lazım olan gerekli tecrübenin ve yapım süreçlerinin aşamaya dâhil olması, son ürün olan program bölümlerinin kanallarda yayınlanmasıdır¹⁰.

Bir önceki başlıkta kabul ettiğimiz tanımında, televizyon program formatının karakteristik unsurları tahdidi sayılmamıştır. Bunlara ek olarak, programın özelliğine de uygun düşecek şekilde başka unsurlar da eklenebilir. Örneğin, fragman, format kurallar kitabı¹¹, sunucunun programda giydiği kıyafetler, sunucunun programla özdeşleşen söylediği sözler¹², logolar, başlık, hedef kitle, programın süresi, programın bütçesi gibi¹³ unsurlar programın niteliğine uygun düştüğü ölçüde, format sahibince eklenebilir. Kanaatimizce, formatı okuyan muhatap ya da muhatapların zihninde net bir şekilde canlanması ve formatın satın alınması hedefleniyorsa karakteristik unsurların detaylı bir şekilde kaleme alınması faydalı olacaktır¹⁴.

yapılacaktır.); **Rubin**, Jay (2006), 'Television Formats: Caught in the Abys of the Idea/Expression Dichotomy' Fordham Intellectual Property, Media&Entertainment Law Journal, Vol. 16, s. 662; **Moran&Malbon**, s. 20; **Suluk**, Cahit & **Karasu**, Rauf & **Nal**, Temel, Fikri Mülkiyet Hukuku, Ankara, Seçkin, s. 55; **Fine**, Frank L. (1985), 'A Case for the Federal Protection of Television Formats: Testing the Limit of Expression' Pacific Law Journal, Vol 17, s. 51. Amerikan Yazarlar Loncası'nın da bu yönde bir tanımı bulunmaktadır. **Meadow**, Robin (1970), Television Formats- The Search for Protection, California Law Review, Vol 58, s. 1170; **Bergman**, Jessica E. (2011), 'No More Format Disputes: Are Reality Television Formats the Proper Subject of Federal Copyright Protection' The Journal of Business, Entrepreneurship&the Law, Vol 4, s. 244-245.

⁵ BGH ZUM 2003, 771.

⁶ **Çolak**, s. 23. Benzer tanım için bkz. **Tosun**, Yalçın (2013), Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s. 173.

⁷ Formatın yazıya dökülmüş olması, format sahibine ispat kolaylığı sağladığı gibi eserin somutlaşma şartını sağlaması bakımından gereklidir. **Sargin**, Bengi (2020), Yabancı Unsurlu Televizyon Program Formatlarının Korunması, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 25.

⁸ **Gottlieb**, Netalie E. (2011), 'Free To Air?- Legal Protection For TV Program Formats' The Intellectual Property Law Review, Vol 52/2, s. 215.

⁹ *Paper format* yaklaşık 6 ila 10 sayfadan oluşan, programın bütün unsurlarını açıklayan ve bunların birlikte nasıl kullanılacağını belirten yazılı bir belge, yayınlanması planlanan programın özetidir. **Moran&Malbon**, s. 6.

¹⁰ **Sargin**, s. 26.

¹¹ *Program format bible/ kit* olarak yabancı literatürde yer alan bu kavram, formattaki tüm unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi ve talimat içeren yazılı bir metindir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Moran&Malbon**, s. 23-25.

¹² Örneğin, *Survivor* programının sunucusu Acun Ilıcalı'nın ada konseyinde yarışmacıların yaptığı oylama sonrası "Evet arkadaşlar, oylarınızı kullandınız. En fazla oy alan yarışmacı adadan ilk gitme adayı olacak." açıklaması *Survivor* program formatının karakteristik bir unsurudur. Başka bir örnek verecek olursak, *Kim Milyoner Olmak İster* yarışma programında sunucunun yarışmacıyla yönlendirdiği "Emin misiniz? Son kararınız mı?" sorusu da bu formatın karakteristik unsurları arasındadır. **Sargin**, s. 26, dn. 19.

¹³ **Moran&Malbon**, s. 44-45.

¹⁴ **Sargin**, s. 26.

Her ne kadar yayınlanması planlanan programın türüne göre farklılık arz etse de, televizyon program formatlarının karakteristik unsurları esas itibariyle aşağıdaki gibidir.

A. PROGRAMIN İSMİ

Bir programın hedef kitlesi tarafından izlenebilir kılınması için, programın isminin -yaratıcı düşüncenin bir yansıması olduğundan- özgün olması gerekmektedir¹⁵. Programın isminin hem hedef kitle tarafından yayınlanması planlanan programın ciddi düzeyde izlenebilmesi hem de hedef kitlenin zihninde programın akışı ile ilgili gerekli bilgilerin canlanması açısından çarpıcı seçilmesi yararlı olacaktır¹⁶. İngiltere’de hazırlanan ancak kabul edilmeyen yasa tasarısında, program isminin programın karakterinin tespit edilmesinde önemli olduğu ifade edilmiştir¹⁷.

B. HEDEF KİTLE

Hedef kitle kavramından kastedilen, formattan türetilen ve yayınlanması planlanan programların kim(ler) tarafından izleneceğidir¹⁸. *Rating* oranları ve diğer unsurları da beraberinde etkileyeceğinden hedef kitlenin de format sahibince açıkça belirtilmesi gerekmektedir¹⁹. Örneğin, *Masterchef* formatının hedef kitlesi yemek yapmayı seven, yeni yemek tarifleri öğrenmek isteyen insanlar ile bu işi profesyonel olarak icra eden kişilerdir²⁰. Bir başka örnek olarak da, *Wipe Out* şov-yarışma formatının hedef kitlesinin spor yapmayı seven, gücünü göstermeye çalışan adrenalini bağımlısı kişiler olduğunu söylemek mümkündür.

C. YAYINLANMASI PLANLANAN ZAMAN ARALIĞI

Format sahibinin, hedef kitleye uygun düşecek şekilde, yayınlanması planlanan programın başlangıç ve bitiş saatlerini belirlemesi gerekmektedir²¹. En uygun sürenin belirlenmesi de başta *rating* oranları olmak üzere, hedef kitlenin belirlenmesi, sponsor temini gibi diğer birçok hususu etkileyecektir²². Medya endüstrisinde “*kuşak*”²³ olarak adlandırılan kavram ile bahsedilmek istenen şey esas itibariyle süredir.

D. BÜTÇE

Bütçe, en önemli unsurlardan biri olup formatta tahmini dâhi olsa muhakkak yer alması gerekir²⁴. Programın çekiminde kullanılacak gerekli malzemelerin fiyatları; kamera önünde ve arkasında görev alan bütün kişilere ödenecek ücretlerin, sigorta primlerinin ve diğer tüm gider kalemlerinin tahmini olarak bütçe kapsamında formatta belirtilmesi gerekmektedir²⁵. Yapımcılar, sınırlı bütçeye sahip olmalarından ötürü minimum masraf ile maksimum kâr elde etme amacıyla hareket ederler. Bu nedenle, kendilerine teklif olarak sunulan televizyon program formatında bakacakları ilk hususun bütçe olacağını söylemek çok da yanlış olmayacaktır²⁶.

E. FORMAT KURALLAR KİTABI

Bu kavram eskiden programdan beklenen *rating* oranı ve demografik bilgileri işaret etmek için kullanılmıştı²⁷. Ancak günümüzde ise, eskisine nazaran son derece farklı bir anlamı haizdir. Format

¹⁵ Karabağ, s. 52; Arslan, Tuba (2016) ‘Küresel Medya Düzeninde Format Adaptasyonu’ (Yüksek Lisans), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25; Moran&Malbon, s. 24.

¹⁶ Sargin, s. 26.

¹⁷ Çolak, s. 19-20. İngiltere’de kabul edilmeyen bu yasa tasarısı hakkında ayrıca bkz. Sargin, s. 54-56.

¹⁸ Karabağ, s. 53; Arslan, s. 25-26.

¹⁹ Sargin, s. 27.

²⁰ Sargin, s. 27.

²¹ Karabağ, s. 53-54; Arslan, s. 26.

²² Sargin, s. 27.

²³ TDK Türkçe sözlüğe göre kuşak, televizyonda programlar için ayrılmış özel zaman dilimidir. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b0e83a2c2f217.71386911 (s.e.t. 27/11/2019).

²⁴ Karabağ, s. 61; Arslan, s. 28-29.

²⁵ Sargin, s. 27.

²⁶ Sargin, s. 27.

²⁷ Moran&Malbon, s. 23.

kurallar kitabı (*format bible*), format ile ilgili bütün evrakların yer aldığı bir dosyadır²⁸. Yayınlanması planlanan televizyon programının ayrıntılı bir künyesi olan, program ile alakalı gelebilecek her türlü sorunun cevabını içeren ve program format üretiminin başlangıç noktasını oluşturan²⁹ format kurallar kitabı ortalama elli ile yetmiş sayfadan oluşmaktadır³⁰.

F. PROGRAMIN ÖZETİ

Özette genel olarak, yayınlanması planlanan programın içeriği, ana fikri, türü ve genel akışı bulunur³¹. Formatın televizyon kanal(lar)ında yayınlanabilmesi için o formatın ilgi çekici olması gerekmektedir³². Programın özetinin bu hususta önemi şüpheden uzaktır. Bu nedenle programın özeti yapımcı şirketler için ayrı bir öneme sahiptir³³.

G. MÜZİK, SET VE TASARIM MALZEMELERİ

Formatta belirtilmesi gereken bir diğer unsur, stüdyoda kullanılacak set ve tasarım malzemeleri, programda kullanılacak ses ve müziklerdir³⁴. Format ile formattan türeyen programların arasındaki ahengin sağlanabilmesi için müzik, set ve tasarım malzemelerinin önemi büyüktür³⁵. Ayrıca, kullanılması planlanan müzikler tanıtım ya da reklam müziği (*jingle*³⁶) gibi

uzun olabileceği gibi, Kim Milyoner Olmak İster (*Who Wants To Be A Millionaire?*) formatında olduğu gibi çarpıcı, akılda kalıcı, özgün ve kısa olabilir³⁷.

Örneğin, En Zayıf Halka (*The Weakest Link*) formatındaki müzik, set ve tasarım malzemeleri şu şekilde ifade edilebilir: yarışmacıların stüdyodaki konumu, önlerindeki platform, sunucunun stüdyodaki yeri, sunucunun önündeki soruların olduğu dönen bir platform, yarışmanın çeşitli etaplarına göre değişen ışıklandırmalar, programa özgü, hafızada yer eden kısa müzikler gibi hususlar yer almaktadır³⁸.

IV. ESER KAVRAMI VE UNSURLARI

A. ESER KAVRAMI

Arapça kökenli olan eser kelimesi, fikir ve sanat eserleri hukukunun temel kavramıdır³⁹. Eser, emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt olarak tanımlanmaktadır⁴⁰. Günlük dilde fikrî çabalar sonucunda oluşan ürünlerin yanında, bedensel ve fiziksel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan ürünlerin de eser olarak tanımlandığı görülmektedir⁴¹.

Hukukî anlamda eser ise günlük dildeki anlamından çok farklı bir anlama sahiptir. Eser, kişinin fikrî çabalarının sonucunda ortaya çıkardığı ve hukukî açıdan değer arz eden ürün olarak tanımlanmaktadır⁴². Eser kavramı yerine fikrî ürün kavramı da kullanılmaktadır. Her ne kadar bu iki kavram öz itibarıyla aynı şeyi ifade etse de, teknik

²⁸ Sargin, s. 28.

²⁹ Gottlieb, s. 215.

³⁰ Yapımcılar tarafından yeni televizyon programı fikrinin yayınlanmaya değer bulunması açısından uygulamada format kurallar kitabı genel olarak satış pazarlıkları ve sunum kısımlarını içermektedir. Moran&Malbon, s. 60. Örneğin, *The In The Dark* yarışma program format kurallar kitabı 198 sayfadan oluşmakta olup yarışma hakkında tüm detayları içermektedir. Formatın ayrıntılı içerdiği hususlar hakkında bkz. Moran&Malbon, s. 62-65.

³¹ Moran&Malbon, s. 23.

³² Sargin, s. 28.

³³ Arslan, s. 26-27; Karabağ, s. 54.

³⁴ Sargin, s. 28.

³⁵ Karabağ, s. 63.

³⁶ *Jingle*, arka planda çalınan müzik eşliğinde akılda kalıcı, reklam amacını taşıyan bir slogandır. Başka bir ifade ile, marka, hizmet ya da ürüne yönelik akılda kalma oranı yük-

sek şarkılardır. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/jingle> (s.e.t. 27/11/2019).

³⁷ Moran&Malbon, s. 24.

³⁸ Sargin, s. 29.

³⁹ Ayiter, Nüşin (1981), *Hukukta Fikir ve San'at Ürünleri*, Ankara, Sevinç Matbaası, s. 38; Erel, Şafak (2009), *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları s. 51; Ateş, Mustafa (2007), *Fikrî Hukukta Eser (Eser)*, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 21; Ateş, Mustafa (2003), *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması (Kapsam ve Sınırlandırma)*, Ankara, Seçkin, s. 55.

⁴⁰ <https://sozluk.gov.tr/> (s.e.t. 28/11/2019).

⁴¹ Ateş, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 55; Ateş, Eser, 21.

⁴² Ateş, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 55-56; Ateş, Eser, s. 26.

anlamda aralarında farklar bulunmaktadır. Her fikir ve sanat eseri bir fikrî ürün iken, her fikrî ürün fikir ve sanat eseri değildir⁴³. Hukuk düzenince kendisine koruma bahşedilmiş olan fikrî ürünler, fikir ve sanat eserleri olarak değerlendirilmektedir⁴⁴.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu⁴⁵'nin 1/B. maddesinde eser "*sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*" şeklinde tanımlanmıştır⁴⁶.

B. ESERİN UNSURLARI

Eser kavramının FSEK'te yapılan tanımı yukarıda verilmişti. Kanunda eser türleri dört ana grup halinde toplanmış, her grup içinde de eserler örnek olarak sayılmıştır⁴⁷. Başka bir ifade ile, eser türlerini kapsayan grupların sınırlı olmasına rağmen bu gruplar içine yeni buluşlarla ortaya çıkan eserler pek doğaldır ki dâhil olabilmektedir⁴⁸.

Doktrin, bir fikrî ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için iki unsurun bulunması gerektiğini savunmaktadır⁴⁹:

1. Objektif Unsur

Şekle ilişkin şart olarak da adlandırılan⁵⁰ bu unsurdan esas itibariyle FSEK'te sayılan eser gruplarından birine dâhil olma anlaşılmalıdır⁵¹. Bunun için eserin hem eserin bir şekle bürünmesi hem de hukuk düzeninin uygun bulunduğu bir şekilde somutlaşması gerekmektedir⁵². Pozitif hukuk bakımından objektif unsura yer verilmesinin en önemli sonucu, fikrî ürünün belirli bir şekilde somutlaşmasının eser olduğu yönünde karine oluşturmasıdır⁵³.

2. Subjektif Unsur

Esasa ilişkin şart olarak da adlandırılan⁵⁴ bu unsurdan eserin sahibinin hususiyetini taşıması anlaşılmalıdır⁵⁵. Hususiyetten ne anlaşılması gerek-

⁴³ **Ateş**, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 56; **Ateş**, Eser, s. 26; **Erel**, s. 51.

⁴⁴ **Ateş**, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 56; **Ateş**, Eser, s. 26.

⁴⁵ RG Tarih 13/12/1951- Sayı 7981.

⁴⁶ Eser, FSEK dışında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda eser sözleşmelerinde (m. 470 vd.), yayım sözleşmelerinde (m. 487 vd.) ve Basın Kanunu'nda yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ateş**, s. 22-26. Öte yandan, Türkiye'nin de taraf olduğu (RG Tarih: 12/07/1995 Sayı: 22341.) 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi'nin 2/1. maddesinde edebiyat ve sanat eserleri "*ifade şekli ne olursa olsun, edebiyat, bilim ve sanat alanındaki kitaplar, dergiler ve diğer yazılar; konferanslar, nutuklar, vaazlar ve benzer nitelikteki diğer eserler; dramatik eserler veya dramatik-müzik eserleri; koreografik eserler ve pandomima gösterileri; sözlü veya sözsüz müzikal kompozisyonları, sinema tekniğine benzer bir yöntemle ifade edilen sinematografik eserler; çizim, sulu ve yağlı boya resim, mimarlık, heykeltıraşlık, oymacılık ve taş basma eserler, fotoğraf tekniğine benzer bir yöntemle ifade edilen fotoğraf eserleri; uygulamalı sanat eserleri; resimlendirmeler, haritalar, planlar, krokiler ve coğrafya, topografya, mimari veya bilimsel üç boyutlu eserler gibi bütün ürünler*" şeklinde tanımlanmıştır.

⁴⁷ **Ayiter**, s. 45.

⁴⁸ **Ayiter**, s. 45.

⁴⁹ **Erel**, s. 51; **Ayiter**, s. 40; **Ateş**, Eser, s. 28; **Ateş**, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 56.

⁵⁰ **Dardağan**, Esra (2001), Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilâfi, Ankara, Betik Yayıncılık, s. 9.

⁵¹ FSEK'te belirtilen eser grupları *numerus clausus* ilkesine göre sayılmış olup ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserler, güzel sanat eserleri ve sinema eserlerinden ibarettir. Bu dört ana grubun içindekiler ise örnek mahiyetinde sayılmaktadır. Bu ana grupların özelliklerini barındıran yeni bir fikrî ürünün bu gruplara dahil olması her zaman mümkündür. Ancak, bu dört ana gruptan birine girmeyen fikrî ürün, eser olarak nitelendirilemez. **Suluk&Karasu&Nal**, s. 43; **Erel**, s. 55; **Ayiter**, s. 38; **Tüysüz**, Mustafa (2007), Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikrî Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s. 38.

⁵² Bu mesele esas itibariyle hukuk düzenlerinin fikrî hukuk konusundaki politikasını göstermektedir. Bu nedenledir ki, düşüncenin açıklanış biçiminin nasıl ve ne şekilde olacağını hukuk düzenlerince tayin edilir. **Ateş**, Eser, s. 35.

⁵³ **Ayiter**, s. 39; **Erel**, s. 56.

⁵⁴ **Dardağan**, s. 9; **Spacek**, Dirk (2005), Schutz von TV-Formaten Eine rechtliche und ökonomische Betrachtung, Zürich, Schulthess, Rn. 101.

⁵⁵ Ancak, Suluk/Karasu/Nal, üç şartın gerçekleşmesini aramış olup, bu şartlar şekli şart (FSEK'de sayılan eser gruplarından birine dahil olma), objektif şart (tasarrufa elverişli ve üçüncü kişilerce algılanabilir nitelikte olması) ve subjektif şart (sahibinin hususiyetini taşıması, sahibine özgü olması) şek-

tiği doktrinde tartışmalı bir meseledir⁵⁶. Kanaatimizce hususiyetten anlaşılması gereken eserin, eser sahibinin fikrî çalışmasının ürünü olması ve sahibinin zekâ ve yeteneğinin yansımadır. Başka bir ifade ile subjektif unsur, ortalama bir zekâ ve kabiliyete sahip her insanın oluşturacağı üründen farklı olmasıdır⁵⁷.

Yukarıda kısaca açıklanan iki şart, bir eserin kurucu unsurları olup⁵⁸ varlığı halinde eser niteliği sağlanmış olur.

V. TELEVİZYON PROGRAM FORMATLARININ ESER OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk hukukunda, televizyon program formatlarının hukukî tanımı yapılmadığı gibi herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır⁵⁹. Televizyon program formatlarının eser olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde salt düşünce seviyesinde kalan fikrî ürünlerin eser olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir⁶⁰. Fikrî ve zihinsel çabaların herhangi bir şekilde somutlaşarak üçüncü kişilerce algılanabilir hale gelmesi durumunda eserin varlığı kabul edile-

cektir⁶¹. Aksine bir davranış, fikirlerin tekelleşmesine neden olacağından yeni bir eser yaratılmasını olumsuz etkileyecektir⁶².

Televizyon program formatları da uzun bir süre salt fikir düzeyinde kaldığı düşünüldüğünden eser kategorisine dâhil edilmemiştir⁶³. Yargıtay bir kararında, *“herkesçe bilinen ve kullanılan unsurlarla oluşturulan bir formatın özgünlükten ziyade soyut düşünce olduğu ve bu nedenle özgün olmayan soyut tasarımların herkesçe kullanılabilmesi”* ne hükmetmiştir⁶⁴.

Televizyon program formatları da esas itibarıyla bünyelerinde fikrî içerik bulundurulur⁶⁵. Formatları kendine özgü yapan şey, bu fikrî içeriğin format sahibi tarafından unsurları ile somutlaştırılmasıdır. Somutlaştırma faaliyeti ise genelde çok ayrıntılı olacak şekilde yazıya dökülmesi yoluyla yapılmaktadır. Formatın eser olarak değerlendirilmesi hususunda unsurlarının da nazara alınması gerekmektedir⁶⁶. FSEK’te aranan şartların sağlanması durumunda da formatlar eser olarak kabul edilebilir.

Kanaatimizce, içerdiği unsurlar ve kaleme alınış biçimleri incelendiğinde televizyon program formatları salt düşünce düzeyinin çok ötesine geçmektedir. Bu durum bazı hallerde demo videoların çekilmesiyle desteklenmektedir. Formatı okuyan ve/veya izleyen kişilerin kafasında yayınlanması planlanan program ile alakalı fikirlerin, karakteristik unsurların canlanması durumunda subjektif unsurun sağlandığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır⁶⁷. Nitekim Yargıtay bir

lindedir. **Suluk&Karasu&Nal**, s. 42. Tekinalp’e göre dört şart aranmakta olup bu dört şartın varlığını mahkeme resen araştırır. Bu şartlar; sahibinin hususiyetini taşıma, şekillenme, FSEK’teki eser kategorilerinden birine girme, fikrî çabanın ürünü olmasıdır. **Tekinalp**, Ünal (2012), Fikrî Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 103. Doktrinde, subjektif unsur denmesinin nedeni olarak eser sahibinin fikrî çabasına bağlı olarak özgün ve yeni şeyler oluşturması gösterilmektedir. **Kılıçoğlu**, Ahmet (2013), Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara, Turhan Kitabevi s. 119. Ayrıca hususiyet her somut olaya göre ayrı ayrı tespit edilir. **Suluk&Karasu&Nal**, s. 43; **Erel**, s. 27; **Ayiter**, s. 45.

⁵⁶ Görüşlerin uzunca açıklanması konu bütünlüğünü bozacağından ayrıntılı bilgi için bkz. **Ateş**, Eser, s. 71 vd.; **Ateş**, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 58-59.

⁵⁷ **Ateş**, Eser, s. 77.

⁵⁸ Hâkim, önüne gelen davada bu unsurların var olup olmadığını resen araştırır. **Ateş**, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 57.

⁵⁹ **Sargin**, s. 69.

⁶⁰ **Tekinalp**, s. 109; **Çolak**, s. 28; **Tosun**, s. 190.

⁶¹ **Tekinalp**, s. 113; **Ateş**, Eser, s. 31. Benzer anlayış Amerikan hukukunda, İngiliz hukukunda ve Alman hukukunda da kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Sargin**, s. 37-68.

⁶² **Tosun**, s. 186; **Ateş**, Kapsam ve Sınırlandırma, s. 33; **Meadow**, s. 1173; **Bechtold**, s. 466-467.

⁶³ **Suluk&Karasu&Nal**, s. 55-56.

⁶⁴ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T: 21.01.2016, E: 2015/2356, K: 2016/557 (Kazancı İctihat Bankası).

⁶⁵ **Handle**, Marco (2013), Der urheberrechtliche Schutz der Idee,chriften zum Medien- und Immaterialgüterrecht Band/Nr. 100, Rn. 481; **Sargin**, 70.

⁶⁶ **Frapa Raporu**, s. 26; **Karabağ**, s. 65.

⁶⁷ **Handle**, Rn. 481.

kararında, “*Kim Milyoner Olmak İster?*” televizyon şov programının 249 sayfalık formatında, tüm karakteristik unsurların detaylı bir biçimde verildiğine ve bu nedenle sahibinin hususiyetini taşıdığına karar vermiştir⁶⁸. Öte yandan, FSEK’teki dört ana eser kategorisi bulunmakta, her bir kategorinin altındaki eserler örnek mahiyetinden sayılmaktadır. Örneğin, FSEK m. 2’de ilim ve edebiyat eserleri “*Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları, Her nevi rakıslar, yazılı koreografi eserleri, Pantomimaller ve buna benzer sözsüz sahne eserleri Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanun koyucunun alt kategorileri tahdidi bir biçimde sayması hayatın olağan akışına aykırıdır. Herakleitos’un da dediği gibi değişmeyen tek şeyin değişimin kendisi olduğu düşünüldüğünde, zamanın pratik ihtiyaçlarına karşılık verecek yeni eser alt kategorilerinin oluşması mümkündür. Tüm bu nedenlerle, televizyon program formatlarının günümüz pratik ihtiyaçlarını karşılaması ve etkin bir korumadan yararlanması açısından edebî eserler ya da sinema eserleri kategorisine dâhil edilmelidir⁶⁹. Yargıtay *Pepee* davasında, sahibinin hususiyetini taşıyan formatı ilim ve edebiyat eseri olarak değerlendirmiştir⁷⁰.

VI. TELEVİZYON PROGRAM FORMAT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN DOGMATİK TEMELLERİ VE TANIMI

A. TELEVİZYON PROGRAM FORMAT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN DOGMATİK TEMELLERİ

Küreselleşme ve özelleştirme sonucu birçok televizyon kanalları açılmıştır. Birbirleri ile rekabet halinde olan yeni kanalların program arayışları, diğer kanallar bakımından yeni kanalların gerisinde kalma endişesi yaratmış; bu endişe ise televizyon program format lisanslarının ihraç eden lisansör ile ithal eden lisans alıcısı arasında lisans sözleşmelerinin imzalanması ile format ticaretinin başlamasına neden olmuştur⁷¹. Format ticaretinin artmasında, yayınlanan formatın yüksek rating oranı ve başarısı da etkili olmuştur⁷². Öte yandan, fikrî hakların ve ülkeler ekonomisinin gelişmesi ile beraber lisans sözleşmesi de yaygın hale gelmiştir⁷³.

Süreç içerisinde bitmiş ve yayına sunulmaya hazır bir televizyon programının mı yoksa bir televizyon program formatının mı ticaretinin yapılacağı tartışma konusu olmuştur⁷⁴. Medya endüstrisinin gelişimi ve az masrafla çok kâr elde etme amaçları birlikte değerlendirildiğinde, ilk etapta tamamlanmış bir programın ticareti yapılmıştır⁷⁵. Hedef ülkedeki izleyici ile beklenen seviyede bir bağ yakalayamadığından ve uygulama alanını sadece program ile sınırlandırdığından⁷⁶ program ticaretinden vazgeçilmiştir⁷⁷.

⁶⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T: 29.03.2016, E: 2015/7276, K: 2016/3447 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁹ Benzer görüş için bkz. **Karabağ**, s. 87-88. Eser olarak kabul edilmediği durumlarda karşılaşılan en çok koruma yöntemi olarak marka, haksız rekabet, güven sorumluluğudur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Sargin**, s. 74-82.

⁷⁰ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, T: 15.05.2017, E: 2015/13096, K: 2017/2901 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁷¹ **Moran**, Albert (2009), *TV Formats Worldwide: Localizing Global Programs* (TV Formats Worldwide), Bristol, Intellect Books, s. 165.

⁷² **Moran/Malbon**, s. 56.

⁷³ **Arbek**, Ömer (2005), *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s. 70.

⁷⁴ **Moran**, Albert (1998), *Copycat Television, Globalization, Program Formats and Cultural Identity*, Luton, s. 132.

⁷⁵ **Ananeva**, Anna Y. (2018), ‘Audiovisual Work Format as an Object of Copyrights in Russian and Foreign Legal Practice’, *Russian Journal of Comparative Law*, 5(1), s. 3.

⁷⁶ **Keinonen**, Heidi (2016), ‘Television Formats as Cultural Negotiations’ *Journal of European Television History&Culture*, Vol 5, Issue 9, s. 4.

Daha sonraki süreçte ithal programların başarısızlığını kırmak için dünya çapında bilinen yapım şirketleri ile yerel yapım şirketleri arasında format lisans sözleşmeleri imzalanmıştır⁷⁸. Formatlar, tabiatı gereği, serbest bir şekilde sınır ötesi dolaşabilmekte, yerellik ve küresellik arasında bağlantı kurabilmekte ve hatta yerellik ile küresellik kendi bünyesinde iç içe geçmektedir⁷⁹. Format adaptasyonu, piyasaya yön veren yapım şirketleri ile yerel yapım şirketleri arasında format lisans sözleşmesinin imzalanması ile başlayan bir süreçtir⁸⁰. Format adaptasyonu işleminde formatın ana ve genel unsurları sabit olup ülkenin sosyolojik yapısına uygun şekillendirilmesi söz konusudur⁸¹. Bu özellikleri de dikkate alındığında televizyon program formatlarının ticareti yaygın hale gelmiştir⁸².

⁷⁷ **Moran**, TV Formats Worldwide, s. 42.

⁷⁸ **Moran**, Albert & **Keane**, Michael (2004), Television Across Asia, Television Industries, Programme Formats and Globalization, London, Routledge Curzon, s. 7.

⁷⁹ **Keinonen**, s. 3, 5; **Chalaby**, Jean (2011), 'The Making of an Entertainment Revolution: How the TV Format Trade Became a Global Industry' European Journal of Communication, 26 (4), s. 296; **Keane**, Michael (2002), 'As a Hundred Television Formats Bloom, A Thousand Television Stations Contend' Journal of Contemporary China, 11 (30), s. 8.

⁸⁰ **Karabağ**, s. 67; **Keinonen**, s. 7; **Moran**, Albert (2009), 'Global Franchising, Local Customizing: The Cultural Economy of TV Program Formats (Global Franchising of Formats)' Continuum: Journal of Media and Cultural Sciences, 23(2), s. 118-119.

⁸¹ **Erdoğan&Budak**, s. 75, 77; **Keinonen**, s. 9; **Keane**, s. 13; **Frapa Raporu**, s. 52. Yabancı doktrinde bu durum "Local producers can not be allowed to alter the 'flesh' of a format but can never touch the 'skeleton'" şeklinde ifade edilmiştir. **Chalaby**, s. 297. Televizyon program formatlarının uyarlanması hususunda asıl formattan esinlenerek yeni bir program mı yoksa ona bağlı kalarak bağımsız olmayan bir bölüm mü oluşturulduğu hususu hukukî nitelik bakımından önem arz etmektedir. Bu durumda işleme eser konusu gündeme gelebilmektedir. Ancak, formatlar yaratıcısının fikrinin farklı unsurlarla şekillendiği ve bütünleştiği bir yapıdır. Format adaptasyonlarında orijinal formatın değişmeyen unsurlarına bağlı kalınarak yeni bir format yaratıldığından işleme eser kapsamına girmezler. Formatın program haline gelmesi ise sahibinin hususiyetini taşıyan bir fikrin canlanmasıdır. **Karabağ**, s. 75. İşleme eserler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Ateş**, Eser, s. 312 vd.; **Suluk&Karasu&Nal**, s. 73 vd.; **Tosun**, s. 19.

⁸² **Moran**, Global Franchising of Formats, s. 116, 118; **Esser**, Andrea & **Jensen**, Pia Majbritt (2015), 'The Use of International Television Formats by Public Service Broadcasters in

B. TELEVİZYON PROGRAM FORMAT LİSANS SÖZLEŞMESİNİN TANIMI

Televizyon program format lisans sözleşmesi kavramı karakteristik unsurları kanunda düzenlenmemiş olan isimsiz bir sözleşmedir. Her ne kadar FSEK m. 48/2 ve 56. maddelerde ruhsat (lisans) kavramından bahsedilmişse de, Kanun koyucu lisans ve lisans sözleşmesi kavramlarının tanımını yapmamıştır⁸³. Bu nedenle, tanım işi doktrine ve mahkeme kararlarına bırakılmıştır.

Lisans sözleşmesi bünyesinde birçok yapıyı ya da unsuru içermekte olup tüm yönlerini kapsayan bir tanımın yapılması oldukça güçtür⁸⁴.

Tekinalp'e göre lisans sözleşmesi, fikir ve sanat eserleri hukuku alanında bir malî hakkın kullanılmasının devrini, şartlarını, kapsamını, süresini, sınırlarını, tarafların hak ve borçlarını düzenleyen bir sözleşmedir⁸⁵.

Eren'e göre lisans sözleşmesi, lisans verenin fikrî veya sınaî bir haktan veya diğer maddi olmayan bir maldan, belirli ya da belirli olmayan bir süre için yararlanmayı, karşılığında ödeyeceği bir bedel ile lisans alana devretmeyi üstlendiği bir sözleşmedir⁸⁶.

Arbek'e göre lisans sözleşmesi, özel hukukî düzenlemelerle korunan fikrî hakların veya genel hukuk normları ile korunan hak ve fiilî durumların sahiplerine sağladığı kullanma yetkilerinin tamamının veya bir kısmının başka kişilere bedelli veya bedelsiz olarak devredilmesine imkân sağlayan sözleşmedir⁸⁷.

Australia, Denmark and Germany' The International Communication Gazette, 77 (4), s. 359.

⁸³ **Arbek**, s. 75.

⁸⁴ **Arbek**, s. 65.

⁸⁵ **Tekinalp**, s. 234.

⁸⁶ **Eren**, Fikret (2015), Borçlar Hukuku Özel Hükümler (Özel Hükümler), 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 928; **Eren**, Fikret (2015), 'İsimsiz Bazı Sözleşme Türleri (İsimsiz Sözleşmeler)' BÜHFD, C: 1, S: 1, s. 95.

⁸⁷ **Arbek**, s. 65-66.

Aydıncık'a göre lisans sözleşmesi, kanunlar ile özel olarak veya genel hukuk normları ile korunan gayri maddi hakkın ya da fiili durumun kullanımının başkasına bırakıldığı bir sözleşmedir⁸⁸.

Erbek'e göre lisans sözleşmesi, lisan veren ile lisans alan taraf arasında imzalanan, eser sahibinin mali haklarını konu alan bir sözleşmedir⁸⁹.

Kanaatimizce televizyon program format lisans sözleşmesi; format sahibi ile yapımcı arasında imzalanan, formattan kaynaklanan hakkın ya da fiili durumun kullanımının yapımcıya bırakıldığı, ivazlı, isimsiz bir sözleşmedir⁹⁰.

VII. TARAFLARI

Medya endüstrisinin kilit noktasını oluşturan televizyon program format lisans sözleşmesinin tarafları, lisans veren ile lisans alandır.

A. LİSANS VEREN

Lisans veren taraf genellikle eser sahibi olmakla birlikte; mirasçılar, hakkı devralan veya daha önce lisans alan gerçek ya da tüzel kişiler de olabilmektedir⁹¹.

FSEK m. 8'e göre eseri meydana getiren kişinin eser sahibidir⁹². Ayrıca, FSEK m. 9'da birden fazla kişinin eser sahibi olması durumu, FSEK m. 11 ve 12'de eser sahipliği hakkındaki karineler düzenlenmiştir.

⁸⁸ **Aydıncık**, Şirin (2006), Fikrî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, Arıkan Yayıncılık, s. 45.

⁸⁹ **Erbek**, Özge (2009), 'Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesinin Hukukî Niteliği' DEÜHFD, C: 11, S: 2, s. 36.

⁹⁰ Benzer bir tanım için bkz. **Eickmeier**, Frank & **Fischer-Zernin**, Verena, 'Ist der Formatschutz am Ende? Der gesetzliche Schutz des Fernsehshowformats nach der „Sendeformat“- Entscheidung des BGH' GRUR, 2008, 755, 763.

⁹¹ **Eren**, Özel Hükümler, s. 928; **Eren**, İsimsiz Sözleşmeler, s. 96; **Aydıncık**, s. 92; **Erbek**, s. 30.

⁹² **Aydıncık**, s. 92-107. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ateş**, Mustafa (2012), Fikrî Hukukta Eser Sahipliği (Eser Sahipliği), Ankara, Adalet Yayınevi, s. 5 vd.

FSEK m. 18/3'e göre "Bir eserin yapımcısı veya yayımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir." Her ne kadar bu kişiler eser sahibi değilse de Kanun'un mali hak sahibi kabul ettiği kişilerdendir. Bu nedenle, lisans veren sıfatıyla lisans sözleşmesi akdedebilirler⁹³.

Televizyon program formatları açısından lisans veren taraf, format sahibidir. Format sahibi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Örneğin, 150'den fazla ülkede yayınlanan, dünyada büyük ses getiren "Kim Milyoner Olmak İster?" formatının sahibi, *Celador* şirkettir.

B. LİSANS ALAN

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 18. maddesinde lisans sözleşmesinin lisans veren tarafında yer alabilecek kişiler gösterilmiş iken; lisans alan taraf hakkında bir hüküm bulunmamaktadır. Mali haklardan yararlanmak isteyen her gerçek veya tüzel kişi, lisans alan taraf olabilir⁹⁴. Lisans alan kişinin tüzel kişi olması durumunda, kuruluş ve faaliyet amaçlarında fikrî eser üzerindeki haklardan yararlanması hususunun bulunması gerekmektedir⁹⁵. Öte yandan, lisans alan tarafta olabilecek bazı kişi ve kuruluşlar ise FSEK m. 80'de özel olarak düzenlenmiştir.

Televizyon program formatları açısından lisans alan taraf, yapımcı şirket olarak karşımıza çıkmaktadır. Format sahibi ile birtakım görüşmeler yapan yapımcı şirket, formatı yayınlanmaya değer bulursa lisans sözleşmesini imzalamaktadır.

VIII. HUKUKİ NİTELİK

Fikir ve sanat eserlerine ilişkin lisans sözleşmesinin hukukî niteliğinin belirlenmesi, lisans veren ve lisans alan ile lisans alan ve üçüncü kişiler

⁹³ **Erbek**, s. 30.

⁹⁴ **Eren**, Özel Hükümler, s. 928; **Eren**, İsimsiz Sözleşmeler, s. 96; **Aydıncık**, s. 107; **Erbek**, s. 33.

⁹⁵ **Aydıncık**, s. 108.

arasındaki hukukî ilişkilerin belirlenmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir⁹⁶.

Doktrinde lisans sözleşmesinin hukukî niteliği bakımından iki ana görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki, lisans sözleşmesini tasarruf işlemi olarak değerlendirmekte iken; diğer görüş ise lisans sözleşmesini borçlandırıcı işlem olarak değerlendirmektedir.

A. TASARRUF İŞLEMİ GÖRÜŞÜ

FSEK m. 48/3 ve 50 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde lisans sözleşmesi, malî hakkın devri gibi bir tasarruf işlemi olarak nitelendirilmiştir. Alman doktrininde tasarruf işlemi olarak kabul edilmekte; Türk hukukunda da tasarruf işlemi savunan yazarlar bulunmaktadır⁹⁷. Bu görüş taraftarları, lisans hakkının mutlak bir hak olduğunu savunmakta⁹⁸, lisans sözleşmesinin hukukî niteliğini alacağın temlikine benzetmektedir⁹⁹. Lisans sözleşmesinin kurulması ile birlikte fikrî haktan kaynaklanan malî yetkilerin kullanım hakkı da doğrudan lisans alana geçer¹⁰⁰. Bu nedenle, lisans sözleşmesinin geçerli olabilmesi için lisans verenin lisans kurulurken lisans hakkını devretme konusunda yetkili olması gerekmektedir. Aksi bir durum var ise FSEK m. 48/3'e göre lisans sözleşmesi geçersizdir. Ancak bütün tasarruf işlemleri ilgisine her koşulda mutlak hak tanımaz. Alacağın temlikli tasarruf işlemi iken; devralan tarafın sahip olduğu hak nisbi bir haktır¹⁰¹.

B. BORÇLANDIRICI İŞLEM GÖRÜŞÜ

İsviçre doktrininde ağırlıklı kabul edilen, Türk hukukunda da taraftar toplayan bu görüşe göre lisans sözleşmesi borçlandırıcı işlem niteliğini haizdir¹⁰². Bu

görüşü savunan yazarlara göre, lisans hakkı nisbi haktır¹⁰³. Öte yandan, lisans veren taraf lisans sözleşmesinin imzalanması ile birlikte lisans alana karşı lisans konusunu devretme taahhüdü altına girmektedir¹⁰⁴. Lisans veren mevcut ya da henüz mevcut olmayan bir fikrî hakka ilişkin olarak lisans sözleşmesi imzalayabilir¹⁰⁵.

Kanaatimizce, lisans sözleşmesinin hukukî niteliği borçlandırıcı işlemdir. Zira lisans hakkının hukukî niteliği ile lisans sözleşmesinin hukukî niteliği birbirinden farklı kavramlardır¹⁰⁶. Eser üzerindeki malî hakkın kullanım yetkisinin devredilmesi durumunda hak, sahibinin malvarlığından çıkmamakta, lisans alan yalnızca hakkı lisans çerçevesinde kullanma imkânına sahip olmakta, lisans verenin ise tasarruf yetkisi devam etmektedir¹⁰⁷. Lisans veren, lisans sözleşmesi ile lisans alana karşı lisans hakkının devredilmesi noktasında bir taahhütte bulunmaktadır¹⁰⁸.

IX. SÖZLEŞMENİN UNSURLARI

A. SUI GENERİS BİR SÖZLEŞMEDİR

Borçlar hukukuna hâkim olan ilkelerin başında sözleşme özgürlüğü ilkesi gelmektedir¹⁰⁹.

⁹⁶ **Arbek**, s. 76.

⁹⁷ **Tekinalp**, s. 234; **Aydıncık**, s. 77; **Erel**, s. 304.

⁹⁸ Lisans hakkı ve lisans hakkının hukukî niteliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. **Erbek**, s. 41-53; **Arbek**, s. 53-63.

⁹⁹ **Arbek**, s. 76.

¹⁰⁰ **Aydıncık**, s. 77; **Erel**, s. 304-305.

¹⁰¹ **Erbek**, s. 56.

¹⁰² **Ayiter**, s. 211; **Arbek**, s. 77; **Erbek**, s. 56; **Tüysüz**, s. 80.

¹⁰³ **Eren**, Özel Hükümler, s. 935; **Ayiter**, s. 211; **Erbek**, s. 56; **Aydıncık**, s. 73. **Arbek**, lisans hakkının aynı veya şahsî nitelikte olması hususunun, lisans sözleşmesinin hukukî niteliğinin belirlenmesi açısından herhangi bir ilgisinin olmadığını savunmaktadır. Örnek olarak da satım sözleşmesinin borçlandırıcı işlem olmasını ve fakat satın alan tarafa devredilen satım konusu üzerindeki hakkın mülkiyet hakkı olmasını vermektedir. **Arbek**, s. 77-78.

¹⁰⁴ **Arbek**, s. 77.

¹⁰⁵ **Arbek**, s. 77.

¹⁰⁶ Aynı doğrultuda **Arbek**, s. 78-79; **Erbek**, s. 56-57; **Tüysüz**, s. 80-81.

¹⁰⁷ **Erbek**, s. 57; **Ayiter**, s. 210-211.

¹⁰⁸ **Arbek**, s. 78; **Erbek**, s. 57.

¹⁰⁹ **Tandoğan**, Halûk (2008), Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. 1/1, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 9; **Kuntalp**, Erden (2013), Karşık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 2; **Zevkliler**, Aydın & **Gökayla**, K. Emre (2013), Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 6; **Gümüş**, Mustafa Al-

TBK m. 26 uyarınca “*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler*”. Sözleşme özgürlüğü, hukuk düzeni sınırları içinde kişilerin irade beyanı ile istedikleri hukukî sonucu ortaya getirebilme özgürlüğüdür¹¹⁰. Bu ilke uyarınca TBK m. 27’ye aykırı olmamak koşulu ile diledikleri kişilerle, diledikleri tip, şekil ve içerikte sözleşme yapabilir ve sözleşmeyi sona erdirebilirler¹¹¹.

İsimsiz sözleşmeler, aslı unsurlarının bir kısmı ya da tamamının veya bu unsurların bir araya getirilmesi TBK ve diğer Kanunlarda düzenlenmemiş sözleşmelerdir¹¹². İsimsiz sözleşmeler de kendi içinde kendine özgü (*sui generis*) sözleşmeler, karma sözleşmeler ve bileşik sözleşmeler olmak üzere üçe ayrılmaktadır¹¹³.

Sui generis sözleşmeler, TBK veya diğer Kanunlarda düzenlenen isimli sözleşmelerin aslı unsurlarının bir kısmının veya tamamını içermeyen sözleşmelerdir¹¹⁴. Diğer bir deyişle *sui generis* sözleşmeler, Kanunda düzenlenen tipik sözleşmelerin hiçbirine ait olmayan unsurlardan meydana gelen ve bu özelliği ile yeni bir oluşum yaratan sözleşmelerdir¹¹⁵.

Lisans sözleşmesinin *sui generis* bir sözleşme olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüş, FSEK m. 48 ve 50 hükümlerini nazara alarak bu sözleşmenin

Kanunda düzenlendiğini ve bu nedenle isimli bir sözleşme olduğunu ileri sürmektedir¹¹⁶. Diğer bir görüş ise, lisans sözleşmesinin isimsiz bir sözleşme olduğunu savunmaktadır¹¹⁷.

Kanaatimizce, lisans sözleşmesi *sui generis* bir sözleşmedir. Her ne kadar FSEK m. 52’de lisans sözleşmesinin şekli, FSEK m. 56’da içeriği düzenlenmişse de, lisans sözleşmesinin tanımı yapılmadığı gibi aslı unsurlarının tamamı Kanunda düzenlenmemiştir¹¹⁸. Bazı hususların Kanunda yer alması, bu sözleşmeyi isimli hâle getirmeyeceği gibi, ilgili hükümlerden de sözleşmenin tüm unsurlarını belirlemek mümkün değildir. Kanun’da düzenlendiği üzere, basit lisanslara hâsıl kirasına dair hükümlerin, münhasır lisanslara ise intifa hakkına ilişkin hükümler uygulanacak ise de, bu hükümler sözleşmenin niteliğine uygun düşüğü ölçüde kıyasen uygulanır¹¹⁹.

B. SÜREKLİ BORÇ İLİŞKİSİ DOĞURAN BİR SÖZLEŞMEDİR

Lisans sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir¹²⁰. Anî edimli borç ilişkilerinin tersine, tarafların edimlerini tek seferde yerine getirip tüketmeleri gibi bir husus söz konusu değildir¹²¹. Diğer bir deyişle, sözleşme varlığını devam ettirdiği sürece tarafların hak ve yükümlülükleri de devam edecektir¹²².

C. RIZAÎ BİR SÖZLEŞMEDİR

Lisans sözleşmesi, rızâî bir sözleşmedir¹²³. Lisans sözleşmesinin kurulabilmesi için TBK m. 1

per (2013), Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C: 1, 3. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 3; **Eren**, Özel Hükümler, s. 18.

¹¹⁰ **Tandoğan**, s. 9; **Kuntalp**, s. 2; **Yavuz**, Cevdet (2016), Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 14. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, s. 6; **Yavuz**, Cevdet & **Acar**, Faruk & **Özen**, Burak (2014), Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, s. 14; **Eren**, Özel Hükümler, s. 18.

¹¹¹ **Tandoğan**, s. 9-12; **Kuntalp**, s. 2-3; **Zevkliler&Gökyayla**, s. 7-10; **Yavuz**, s. 7; **Eren**, Özel Hükümler, s. 19-20.

¹¹² **Tandoğan**, s. 12; **Kuntalp**, s. 4; **Zevkliler&Gökyayla**, s. 10; **Gümüş**, s. 4; **Yavuz**, s. 13; **Yavuz&Acar&Özen**, s. 22-23; **Eren**, Özel Hükümler, s. 865.

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Tandoğan**, s. 12, 75-76; **Gümüş**, s. 5-11; **Yavuz**, s. 13-22; **Yavuz&Acar&Özen**, s. 14-18, 22-45; **Eren**, Özel Hükümler, s. 870 vd.

¹¹⁴ **Tandoğan**, s. 13; **Zevkliler&Gökyayla**, s. 11; **Gümüş**, s. 9; **Yavuz**, s. 15; **Yavuz&Acar&Özen**, s. 29; **Eren**, Özel Hükümler, s. 881, 929.

¹¹⁵ **Kuntalp**, s. 14.

¹¹⁶ **Tandoğan**, s. 63; **Yavuz**, s. 13; **Yavuz&Acar&Özen**, s. 22; **Tüysüz**, s. 81.

¹¹⁷ **Kuntalp**, s. 15; **Zevkliler&Gökyayla**, s. 16; **Erbek**, s. 53; **Aydıncık**, s. 65; **Ayiter**, s. 211; **Eren**, Özel Hükümler, s. 882; **Eren**, İsimsiz Sözleşmeler, s. 97; **Arbek**, s. 80.

¹¹⁸ Aynı doğrultuda **Erbek**, s. 54; **Arbek**, s. 80.

¹¹⁹ **Ayiter**, s. 213; **Aydıncık**, s. 65; **Erbek**, s. 54.

¹²⁰ **Eren**, Özel Hükümler, s. 930.

¹²¹ **Erbek**, s. 54; **Aydıncık**, s. 67-68.

¹²² **Arbek**, s. 82; **Erbek**, s. 54-55; **Aydıncık**, s. 68.

¹²³ **Eren**, İsimsiz Sözleşmeler, s. 97; **Arbek**, s. 79.

uyarınca lisans veren ile lisans alanın irade beyanlarının sözleşmenin aslı unsurları açısından karşılıklı ve birbirine uygun olması gerekmektedir¹²⁴.

Lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğurması nedeniyle taraflar arasında özel bir güven ilişkisi doğmakta, bu husus sözleşmenin sona ermesi ve sona ermesinden sonraki süreçte de önem arz etmektedir¹²⁵.

D. İVAZLI BİR SÖZLEŞMEDİR

Lisans sözleşmesi kural olarak tam iki tarafa borç yükleyen ve ivazlı bir sözleşmedir¹²⁶. Lisans veren, gayri maddî hakkın kullanımını lisans verecek devrederken, lisans alan ise karşılığında bedel ödeme borcu altına girmektedir¹²⁷. Lisans sözleşmesine karakterini veren edim lisans verenin edimi iken lisans alanın edimi genelde para olarak kararlaştırılmaktadır¹²⁸.

Öte yandan, her ne kadar uygulamada sıklıkla karşılaşılsa da, lisans sözleşmesinin ivazsız kurulması da mümkündür¹²⁹. İvazsız olması, tek taraflı hukukî bir işlem olduğu anlamına gelmemektedir¹³⁰. Bu durumda da, sözleşmede lisans alan ve lisans veren taraf bulunmakta ve fakat tek tarafa borç yükleyen bir sözleşme söz konusu olmaktadır¹³¹.

E. SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ

TBK m. 12 uyarınca “Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir”.

FSEK m. 52 uyarınca “Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır”. Bu açık hüküm uyarınca lisans sözleşmelerinin geçerli bir şekilde kurulabilmesi için muhakkak yazılı bir şekilde yapılması gerekmektedir¹³². Şekil şartı ispat şartı olmayıp geçerlilik şartıdır¹³³. Resmî şekilde yapılması zorunlu olmayıp adi yazılı şekil ile sözleşmenin yapılması yeterlidir¹³⁴.

Lisans sözleşmesinin geçerli olabilmesi için yazılı şekil şartının yanında sözleşme konusu malî yetkilerin de metinde ayrıca ve yazılı olarak gösterilmesi gerekmektedir¹³⁵.

X. TARAFLARIN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. LİSANS VEREN

1. Lisans Alanın Lisans Konusundan Yararlanmasını Sağlama

Lisans sözleşmesinin en tipik unsuru, lisans verenin lisans konusundan yararlanmasını sağlama yükümlülüğüdür¹³⁶. Diğer bir ifade ile lisans alanın lisans konusundan faydalanmasının mümkün ola-

¹²⁴ Eren, Özel Hükümler, s. 930; Eren, İsimli Sözleşmeler, s. 97-98.

¹²⁵ Arbek, s. 82; Erbek, s. 55. Ayrıca bkz. XII. Sözleşmenin Sona Ermesi.

¹²⁶ Eren, Özel Hükümler, s. 930; Eren, İsimli Sözleşmeler, s. 97.

¹²⁷ Aydıncık, s. 68; Arbek, s. 81; Erbek, s. 55.

¹²⁸ Aydıncık, s. 68.

¹²⁹ İvazsız kurulan lisans sözleşmeleri ise serbest/bedelsiz lisans olarak adlandırılmaktadır. Aydıncık, s. 69; Arbek, s. 81; Erbek, s. 55.

¹³⁰ Aydıncık, s. 69; Arbek, s. 81.

¹³¹ Aydıncık, s. 69; Arbek, s. 81.

¹³² Tekinalp, s. 236; Tüysüz, s. 87; Arbek, s. 167. Şekil şartının aranması meselesi de doktrinde tartışmalı bir meseledir. Arbek, şekil şartının aranmasının isabetli olduğunu savunmaktadır. Arbek, s. 166. Aydıncık ise, şekil şartının aranmasının isabetli olmadığı kanaatindedir. Aydıncık, s. 87-90.

¹³³ Arbek, s. 167; Aydıncık, s. 86; Tüysüz, s. 88. Aksi görüşte Eren, Özel Hükümler, s. 931; Eren, İsimli Sözleşmeler, s. 98.

¹³⁴ Ancak ispat kolaylığı açısından sözleşmenin noterde yapılmasında yarar vardır. Aydıncık, s. 86.

¹³⁵ Arbek, s. 167; Aydıncık, s. 86-87; Ayiter, s. 217.

¹³⁶ Arbek, s. 175; Aydıncık, s. 109; Tüysüz, s. 101.

bilmesi için lisans veren, lisans konusunu devretmekle yükümlüdür¹³⁷.

Daha önce de ifade edildiği üzere, fikrî haklar ve haklardan kaynaklanan mali yetkilerin herhangi bir maddî varlığı bulunmamaktadır. Fikrî ürünler varlığı olan şeyler üzerinde tecessüm ederler. Lisans veren, üzerinde tecessüm edilen şey olan lisans konusunu devretmekle yükümlüdür¹³⁸.

Lisans veren bu yükümlülüğünü yerine getirirken lisans konusu ile alakalı olan her türlü bilgi, araç vb. belgeleri de lisans alana devretmelidir¹³⁹.

Lisans verenin lisans alana lisans konusunu ne zaman ifa edeceği hakkında FSEK'te bir düzenleme bulunmamaktadır. Taraflar sözleşme özgürlüğü ilkesi uyarınca bu hususu diledikleri gibi kararlaştırabilirler. Kararlaştırmamaları durumunda ise TBK m. 90 uygulama alanı bulacaktır¹⁴⁰.

Lisans verenin lisans alana lisans konusunu nerede ifa edeceği hakkında da FSEK'te bir düzenleme bulunmamaktadır. Taraflar yine, sözleşme özgürlüğü ilkesi uyarınca diledikleri gibi kararlaştırabilirler. Kararlaştırmamaları durumunda ise TBK m. 89 uygulama alanı bulacaktır¹⁴¹.

2. Lisans Alanın Lisans Konusundan Yararlanmasının Sürekliliğini Sağlama

Bilindiği üzere lisans sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir. Bu nedenle lisans veren, sözleşme süresi boyunca lisans alanın lisans konusunu kullanmasının devamlılığını sağlamakla

yükümlüdür¹⁴². Lisans sözleşmesinin niteliği gereği, bu yükümlülüğün sözleşmede açıkça kararlaştırılmasına gerek bulunmamaktadır¹⁴³.

Lisans verenin, lisans sözleşmesini zedeleyecek şekilde tasarrufta bulunması durumunda sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Lisans veren bu yükümlülüğüne uygun davranmalı; lisans konusunu başkasına devretmemeli¹⁴⁴, lisans konusundan feragat etmemeli¹⁴⁵, lisans alanın hakkına tecavüz teşkil edecek şekilde yeni bir lisans hakkı vermemeli¹⁴⁶, lisans konusuna yapılan tecavüzleri engellemelidir¹⁴⁷.

B. LİSANS ALAN

1. Lisans Bedeli Ödeme

Lisans sözleşmesinde lisans bedeli ödenmesi, kural olarak sözleşmenin objektif aslı unsuru değildir¹⁴⁸. FSEK m. 48'e göre "*Eser sahibi veya mirasçıları kendilerine kanunen tanınan mali hakları süre, yer ve muhteva itibarıyla mahdut veya gayrimahdut, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilirler*". Ancak taraflar, lisans sözleşmesine bir hüküm koyarak lisans bedeli kararlaştırabilirler; aslı unsur haline getirebilirler¹⁴⁹. Uygulamaya bakıldığında

¹³⁷ Eren, Özel Hükümler, s. 934; Eren, İsimsiz Sözleşmeler, s. 96, 101; Arbek, s. 175.

¹³⁸ Tüysüz, s. 102. Ayrıca şunu da belirtmek isteriz ki, tecessüm edilen şeyi devralan lisans alan eser sahibi olmamaktadır. Eser sahipliği lisans verenin bünyesinde devam etmektedir. Lisans alan sadece, zilyetliği devralmakla birlikte lisans hakkından faydalanma yetkisine sahiptir. Arbek, s. 176.

¹³⁹ Arbek, s. 175; Aydıncık, s. 110.

¹⁴⁰ Arbek, s. 177.

¹⁴¹ Arbek, s. 178.

¹⁴² Eren, Özel Hükümler, s. 934; Aydıncık, s. 111; Arbek, s. 178; Tüysüz, s. 109.

¹⁴³ Arbek, s. 178; Aydıncık, s. 112.

¹⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Arbek, s. 180. Aksi görüş için bkz. Aydıncık, s. 112-114.

¹⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Arbek, s. 179. Aksi görüş için bkz. Aydıncık, s. 115.

¹⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Arbek, s. 181; Aydıncık, s. 114.

¹⁴⁷ Tüysüz, s. 109-111; Arbek, s. 178. Aydıncık'a göre lisans konusu hakkın devri veya bu hak üzerinde ikinci bir lisans tanınması lisans alanın haklarına hâle getirmeyecektir. Aydıncık'a göre lisans sözleşmesi tasarruf işlemi niteliğindedir. Aydıncık, s. 112. Kanaatimizce, lisans sözleşmesi bir borçlandırıcı işlem niteliğini haizdir. Bu nedenle lisans konusunun devri ya da bu hak üzerinde ikinci bir tasarruf tanınması lisans alanın hakkını zedelemektedir. Öte yandan, her ne kadar lisans hakkı ile lisans sözleşmesi kavramları birbiri ile karıştırılmaya müsait olsa da, farklılık arz etmektedir.

¹⁴⁸ Arbek, s. 183; Aydıncık, s. 123; Tüysüz, s. 104.

¹⁴⁹ Eren, Özel Hükümler, s. 935; Eren, İsimsiz Sözleşmeler, s. 96, 102; Arbek, s. 183.

da lisans bedeli alınmadan yapılan lisans sözleşmeleri, yok denecek kadar azdır¹⁵⁰.

Lisans bedeli genelde para iken, tarafların para dışında başka bir edimi karşılaştırması mümkündür¹⁵¹.

Lisans bedelinin FSEK m. 52 uyarınca yazılı olarak sözleşmede belirtilmesi meselesi doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş, sözleşmede yazılı olarak belirtilmesini savunmaktadır¹⁵². Zira FSEK m. 52 sözleşmenin geçerlilik şartı olup emredicidir¹⁵³. Diğer bir görüş ise bedelin sözleşmede yazılı olarak belirtilmesinin zorunlu olmadığını savunmaktadır¹⁵⁴. Çünkü FSEK m. 52'de mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterileceği düzenlenmiştir. Bu görüş taraftarları, bedelin hükümde yer almadığını savunmaktadır¹⁵⁵. Kanaatimizce, TBK m. 13 ve FSEK m. 52 hükümleri birlikte değerlendirilmelidir. Madde hükümlerinin açık ve emredici olduğu şüpheden uzak olup öngörülen şekil şartı geçerlilik şartıdır. Bu nedenle, bedel eğer belirli ise yazılı olarak sözleşmede yer almalı; belirlenbilir ise bedel kelimesinin sözleşmede yer alması yeterlidir. Tarafların daha sonra bedel karşılaştırması durumunda ise, yine anlaşmanın yazılı yapılması gerekmektedir.

Lisans veren ile lisans alan, lisans bedelinin ani, periyodik ya da dönemsel ödeneceği hususunda anlaşabilirler¹⁵⁶. Uygulamada ise lisans bedelinin periyodik olarak ödendiği görülmektedir.

Lisans bedelini ödeme yeri konusunda da taraflar anlaşabilirler. Anlaşma olmaması durumunda TBK m. 89 hükmü uygulanacaktır.

¹⁵⁰ **Aydıncık**, s. 123.

¹⁵¹ Uygulamada karşılaşılan bedel türleri götürü bedel, asgarî bedel, parça başına bedel, sürümle veya elde edilen gelire orantılı bedeldir. **Eren**, Özel Hükümler, s. 935; **Arbek**, s. 183.

¹⁵² **Arbek**, s. 183.

¹⁵³ **Arbek**, s. 183-184.

¹⁵⁴ **Aydıncık**, s. 124; **Tüysüz**, s. 104.

¹⁵⁵ **Aydıncık**, s. 124.

¹⁵⁶ **Aydıncık**, s. 127.

2. Lisans Konusundan Faydalanma

Lisans alanın, lisans konusundan faydalanma yükümlülüğüne ilişkin FSEK'te bir düzenleme bulunmamaktadır. Lisans alan ve lisans veren sözleşmede karşılaştırabilir, aslı unsur haline getirebilirler.

Lisans konusundan faydalanma da doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş, lisans alanın lisans konusundan faydalanma yükümlülüğünün olmadığını savunmaktadır¹⁵⁷. Diğer bir görüş ise, lisans alanın lisans konusundan faydalanma yükümlülüğünün olduğunu savunmaktadır¹⁵⁸. Kanaatimizce, lisans alanın lisans konusundan faydalanma yükümlülüğü bulunmaktadır. Lisans alan, lisans sözleşmesini imzalarlarken iktisaden yararlanmayı amaçlamaktadır. Örneğin, televizyon program formatlarında formattan yararlanma ve hatta formatı programa dönüştürüp yayınlama söz konusudur. Lisans alan bu amaçla hareket etmektedir. Öte yandan, lisansın inhisarı olup olmaması ile yararlanma yükümlülüğü birbirinden farklı kavramlardır.

3. Kanuna ve Sözleşmeye Uygun Kullanma

Lisans alan ve lisans veren lisans konusundan nasıl faydalanacağını sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesine diledikleri gibi karşılaştırabilirler¹⁵⁹. Lisans alan, lisans konusundan niteliğine uygun düştüğü ölçüde özenle yararlanmak, kullanmak, zarar verici her türlü davranıştan kaçınmakla yükümlüdür¹⁶⁰. Ancak uygulamada lisans sözleşmesi ile lisans konusundan nasıl faydalanacağı genellikle sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamalar genelde FSEK m. 48 uyarınca lisans hakkının süresi, yeri ve içeriği yönünden de yapılmaktadır.

Lisans konusunun genelde yer bakımında sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu sınırlama eserden

¹⁵⁷ **Aydıncık**, s. 130; **Tüysüz**, s. 127.

¹⁵⁸ **Arbek**, s. 185.

¹⁵⁹ **Arbek**, s. 186; **Aydıncık**, s. 134.

¹⁶⁰ **Eren**, Özel Hükümler, s. 935; **Eren**, İmsiz Sözleşmeler, s. 102.

iktisaden yararlanılan yer, hakkın o ülke sınırları içinde (mülkîlik) kullanılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır¹⁶¹.

Lisans konusunun zaman bakımından sınırlandırılması da mümkündür. Eğer bir belirleme yapılmamışsa süre, koruma süresinin tamamı kadardır¹⁶². Sürenin muhakkak gün olarak belirlenmesi gerekmez¹⁶³. Örneğin, televizyon program formatlarında sürenin bir sezon olarak kararlaştırılması da mümkündür.

4. Lisans Konusunu Başkasına Devretme

Lisans alan, lisans sözleşmesi ile devraldığı lisans konusunu bizzat kullanmakla yükümlüdür¹⁶⁴. Bu yükümlülük FSEK m. 49'da açıkça düzenlenmiştir. İlgili maddeye uyarınca *“Eser sahibi veya mirasçılardan mali bir hak veya böyle bir hakkı kullanma ruhsatını iktisap etmiş olan bir kimse, ancak bunların yazılı muvafakatiyle bu hakkı veya kullanma ruhsatını diğer birine devredebilir”*.

Lisans verenin muvafakat vermemesine rağmen lisans alan, başka bir lisans sözleşmesi ile lisans konusunu devrederse TBK m. 112 kapsamında sorumludur¹⁶⁵.

Sözleşmenin taraflarını incelerken lisans alanın gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi olabileceğini de belirtmiştik. Lisans alanın tüzel kişi olması

durumunda ise, tüzel kişi bünyesinde çalışan, yetkili gerçek kişiler tarafından kullanılması gerekir¹⁶⁶. Bu kişilerin lisans sözleşmesine aykırı kullanması durumu söz konusu olduğunda TBK m. 116 kapsamında sorumluluk gündeme gelecektir¹⁶⁷.

XI. BENZER SÖZLEŞMELERDEN FARKI

A. YAYIM SÖZLEŞMESİNDEN FARKI

Yayım sözleşmesi TBK m. 487 vd. düzenlenen bir isimli sözleşmedir. TBK m. 487'ye göre *“Yayım sözleşmesi, bir fikir ve sanat eseri sahibinin veya halefinin, o eseri yayımlanmak üzere yayımcıya bırakmayı, yayımcının da onu çoğaltarak yayımlamayı üstlendiği sözleşmedir”*.

Lisans sözleşmesi ile yayım sözleşmesi birbirine çok benzemekte ve hatta birbiri ile karıştırılmaktadır¹⁶⁸. Şöyle ki, her iki sözleşme de eserin yayımlanması ve çoğaltılması yetkilerini vermektedir¹⁶⁹.

Bu benzerliklere rağmen her iki sözleşme farklıdır. Öncelikle yayım sözleşmesi TBK'da tanımlanmış, aslı unsurları belirlenmiş isimli bir sözleşme iken; lisans sözleşmesi *sui generis* bir sözleşmedir¹⁷⁰. Ayrıca TBK m. 489'a göre yayım sözleşmesi ile beraber eser sahibinin hakları sözleşmenin öngördüğü süre ve ölçüde yayımcıya geçmektedir. Lisans sözleşmesinde ise, lisans alana yalnızca hakkın kullanım yetkisi sözleşmede kararlaştırılan süre boyunca geçmektedir. Başka bir ifade ile lisans sözleşmesi ile lisans veren yalnızca yayımlama yetkisinin kullanımını devretmektedir¹⁷¹. Öte yandan, lisans sözleşmesinin konusunu FSEK kapsamında eser kabul edilen fikrî ürünlerdeki malî yetkiler oluşturmaktadır¹⁷².

¹⁶¹ **Aydıncık**, s. 135.

¹⁶² FSEK m. 27 uyarınca koruma süresi, eser sahibinin yaşadığı süre ve ölümünden itibaren 70 yıldır. Örneğin, hak sahibinin ölümünden 5 sene önce lisans sözleşmesi yaptığını kabul edelim. Lisans sözleşmesinde hakkın zilyetliğinin geçtiğini daha önceden belirtmiştik. 70 senelik süre eser sahibinin ölümünden itibaren işlemeye başlayacaktır. Ayrıca, farklı ülkelerde farklı sürelerin öngörülmesi mümkündür. Çünkü fikrî haklarda mülkîlik ilkesi geçerlidir. Fikrî hakların yapısı ve mülkîlik ilkesi gereği her devlet, hukuk politikası gereği dilediği şekilde koruma sağlayabilir. Fikrî hakların bünyesinde bulunan ekonomik güç gereği her devlet, fikrî hakları kendi bünyesinde korumak isteyecektir.

¹⁶³ **Aydıncık**, s. 135.

¹⁶⁴ **Arbek**, s. 187; **Aydıncık**, s. 131; **Tüysüz**, s. 106.

¹⁶⁵ **Arbek**, s. 187.

¹⁶⁶ **Aydıncık**, s. 132.

¹⁶⁷ **Aydıncık**, s. 133.

¹⁶⁸ **Arbek**, s. 94; **Ayiter**, s. 212; **Aydıncık**, s. 85.

¹⁶⁹ **Arbek**, s. 95.

¹⁷⁰ **Arbek**, s. 95.

¹⁷¹ **Arbek**, s. 95; **Aydıncık**, s. 85.

¹⁷² **Arbek**, s. 95.

B. KİRA VE ÜRÜN KİRASI SÖZLEŞMELERİNDEN FARKI

TBK m. 299'a göre kira sözleşmesi "kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşmedir".

TBK m. 357'ye göre ürün kirası sözleşmesi "Ürün kirası kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşmedir".

Lisans sözleşmesi de kira sözleşmesi gibi bir hakkın kullanımının devredildiği sözleşmelerden biridir. Bu bakımdan kira sözleşmesi ile lisans sözleşmesi birbirine benzemektedir¹⁷³. Ancak sözleşmenin konusu ve tarafların sahip olduğu yetkiler bakımından kira sözleşmesi ile lisans sözleşmesi birbirinden ayrılmaktadır.

Kira sözleşmesinin ve ürün kirası sözleşmesinin konusunu maddî mallar (taşınır ve/veya taşınmaz) oluştururken, lisans sözleşmesinin konusunu gayri maddî niteliği haiz, FSEK kapsamında eser olarak değerlendirilen fikrî haklardan kaynaklanan malî yetkiler oluşturmaktadır¹⁷⁴.

Kira sözleşmesi mutlaka ivazlı bir sözleşme iken, lisans sözleşmesi ivazlı ya da ivazsız olabilir¹⁷⁵.

Ürün kirası sözleşmesinde TBK m. 366'ya göre kiracı, kiraya verenin rıza göstermesi durumunda kullanım ve işletme hakkını başkasına devredebilirken; lisans sözleşmesinde lisans alanın alt lisans vermesi mümkün değildir. FSEK m. 49'a göre bu konuda muhakkak lisans alana özel bir yetkinin verilmesi gerekmektedir.

¹⁷³ **Ayiter**, s. 211; **Aydıncık**, s. 80.

¹⁷⁴ **Eren**, Özel Hükümler, s. 933; **Eren**, İsimli Sözleşmeler, s. 100; **Arbek**, s. 89, 90; **Aydıncık**, s. 81; **Tüysüz**, s. 82.

¹⁷⁵ **Arbek**, s. 89.

Ürün kirası sözleşmesinde kiralayanın, kiracıya yardım etme gibi bir yükümlülüğü bulunmazken; lisans sözleşmesinde lisans veren, lisans hakkının kullanılması noktasında lisans alana yardım etmeyle yükümlüdür¹⁷⁶.

C. İNTİFA HAKKINDAN FARKI

İntifa hakkı, başkasına ait eşya, hak ya da malvarlığı üzerinde belirli bir kişiye tam yararlanma hakkı sağlayan bir irtifak hakkıdır¹⁷⁷.

FSEK m. 56/3 uyarınca "Basit ruhsatlar hakkında hâsılat kirasına, tam ruhsatlar hakkında intifa hakkına dair hükümler uygulanır". Ancak, lisans sözleşmesi ile intifa hakkı birbirinden farklıdır.

İntifa hakkının konusu aynı haklar iken; lisans sözleşmesinin konusu gayri maddî niteliği haiz, FSEK kapsamında eser olarak değerlendirilen fikrî haklardan kaynaklanan malî yetkililerdir¹⁷⁸.

XII. SÖZLEŞMENİN SONA ERMESİ

A. KENDİLİĞİNDEN SONA ERMESİ

Lisans sözleşmesi; sürenin dolması, sözleşmenin amacının gerçekleşmesi, koruma süresinin dolması, lisans alanın ölümü veya iflas etmesi ile kendiliğinden sona ermektedir.

Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince taraflar sözleşmenin süresini diledikleri gibi kararlaştırabilirler. Bu süre belirli ya da belirlenebilir olabilir¹⁷⁹. Öte yandan, tarafların sahip olduğu bu özgürlük sınırsız olmayıp FSEK m. 27'de düzenlenen koruma

¹⁷⁶ **Arbek**, s. 91; **Aydıncık**, s. 81.

¹⁷⁷ **Ünal**, Mehmet & **Başpınar**, Veysel (2012), Şekli Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 108; **Oğuzman**, M. Kemal & **Seliçi**, Özer & **Oktay-Özdemir**, Saibe (2014), Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış 17. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 819.

¹⁷⁸ **Arbek**, s. 94.

¹⁷⁹ **Eren**, Özel Hükümler, s. 936; **Eren**, İsimli Sözleşmeler, s. 103; **Arbek**, s. 204; **Aydıncık**, s. 140; **Tüysüz**, s. 119.

süresi sınırları içerisinde kullanılmalıdır¹⁸⁰. Örneğin taraflar lisans sözleşmesinin 31 Aralık 2019 tarihinde sona ereceğini kararlaştırmışsa burada belirli bir süre; bir sezon şeklinde kararlaştırmışsa belirlenebilir bir süre söz konusudur.

Koruma süresinin dolması ile lisans sözleşmesinin sona ermesi aynı tarihlerde ise lisans sözleşmesi sona erecektir. Lisans sözleşmesinin süresi koruma süresinden daha uzun ise kanaatimizce koruma süresi üst sınır olarak kabul edilmelidir. FSEK m. 26 ve 27 birlikte değerlendirildiğinde, koruma süresi sona erdiğinde eser artık alenileyecek ve böylece herkes yararlanabilecektir. Öte yandan, koruma süresinin sona ermesi ile birlikte lisans sözleşmesi de fonksiyonunu tamamlayacak, kendisinden beklenen yarar da artık sona erecektir¹⁸¹.

Lisans sözleşmesinin amacının gerçekleşmesi ile de sözleşme sona erecektir. FSEK m. 59'a göre "Eser sahibi veya mirasçıları mali bir hakkı muayyen bir gaye zımında yahut muayyen bir süre için devretmişlerse **gayenin ortadan kalkması** veya **sürenin geçmesiyle ilgili hak, sahibine avdet eder**". Bu yolla sözleşmenin sona ermesi için amacın açıkça sözleşmede yazılıp yazılmaması doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre açıkça belirtme şart olmayıp zımî belirtme de yeterli iken¹⁸²; diğer bir görüşe göre bu durumun sözleşmede açıkça belirtilmesi gerekmektedir¹⁸³. Kanaatimizce, bu şekilde sözleşmenin sona ermesi için amacın açıkça FSEK m. 52'y uygun bir biçimde belirtilmesi gerekmektedir. Lisans sözleşmesinin sona ermesine dair meseleler de sözleşmenin bir kısmıdır¹⁸⁴.

Lisans alanın ölümü ya da iflas etmesi de lisans sözleşmesini sona erdiren hallerden biridir. Bu husus FSEK m. 50/3'te açıkça düzenlenmiştir. Lisans alanın iflas etmesiyle beraber lisans sözleşmesi sona

erecek; lisans hakkı da lisans verene, lisans veren ölmüşse onun mirasçılara geri gelecektir¹⁸⁵.

B. HUKUKİ İŞLEMLE SONA ERMESİ

Lisans sözleşmesinin hukukî işlemle sona ermesi cayma hakkının kullanılması veya sözleşmenin feshedilmesi ile olabilir.

Lisans vereni koruma amacı güden Kanun koyucu, FSEK m. 58'de cayma hakkını özel olarak düzenleme ihtiyacı hissetmiştir. Bu hükme göre "Mali bir hak veya ruhsat iktisap eden kimse, kararlaştırılan süre içinde ve eğer bir süre tayin edilmemişse icabı hale göre münasip bir zaman içinde hak ve yetkilerden gereği gibi faydalanmaz ve bu yüzden eser sahibinin menfaatleri esaslı surette ihlal edilirse eser sahibi sözleşmeden cayabilir.

Cayma hakkını kullanmak isteyen eser sahibi sözleşmedeki hakların kullanılması için noter vasıtasıyla diğer tarafa münasip bir mehil vermeye mecburdur. Hakkın kullanılması, iktisap eden kimse için imkansız olur veya tarafından reddedilir yahut bir mehil verilmesi halinde eser sahibinin menfaatleri esaslı surette tehlikeye düşmekte ise mehil tayinine lüzum yoktur.

Verilen mehil neticesiz geçerse veya mehil tayinine lüzum yoksa noter vasıtasıyla yapılacak ihbar ile cayma tamam olur. Cayma ihbarının tebliğinden itibaren 4 hafta geçtikten sonra caymaya karşı itiraz davası açılmaz.

İktisap edenin mali hakkı kullanmamakta kusuru yoksa veya eser sahibinin kusuru daha ağır ise hakkaniyet gerektiği hallerde iktisap eden, münasip bir tazminat isteyebilir.

¹⁸⁰ **Aydıncık**, s. 141; **Arbek**, s. 204.

¹⁸¹ **Arbek**, s. 210.

¹⁸² **Aydıncık**, s. 140.

¹⁸³ **Arbek**, s. 205.

¹⁸⁴ **Arbek**, s. 205.

¹⁸⁵ **Arbek**, s. 213. Aydıncık, lisans alanın ölümü ya da iflas hallerinin kural olarak lisans sözleşmesini sona erdirmeyeceğini savunmaktadır. Gerekçe olarak da FSEK m. 59 hükmünü göstermektedir. Ancak lisans hakkının kullanılmasının lisans alanın şahsına bağlı olduğu durumlarda ölüm ya da iflas hallerinin lisans sözleşmesini sona erdireceğini ileri sürmektedir. **Aydıncık**, s. 143-144; **Tüysüz**, s. 123-124.

Cayma hakkından önceden vazgeçme caiz olmadığı gibi bu hakkın dermeyanını iki yıldan fazla bir süre için meneden takyitler de hükümsüzdür”.

Cayma hakkının kullanılabilmesi için aranan şartlar şunlardır:

- Lisans alan, kararlaştırılan süre içinde veya süre kararlaştırılmamışsa sözleşmenin niteliğine uygun düşen bir süre içinde sahip olduğu hak ve yetkilerden hiç veya gereği gibi faydalanmamış olmalı,
- Hiç veya gereği gibi faydalanmama durumundan lisans veren esaslı bir zarara uğramalı,
- Lisans veren, lisans sözleşmesinden caymak için lisans alana uygun bir süre vermemeli¹⁸⁶,
- Lisans alan, lisans verenin cayma hakkını kullanması için itiraz etmemiş olmalıdır¹⁸⁷.

Cayma hakkı, bozucu yenilik doğuran bir haktır¹⁸⁸. Diğer tüm yenilik doğuran haklar gibi bir kez kullanılmakla tükenirler. FSEK m. 59 uyarınca cayma hakkının kullanılması ile birlikte eser üzerindeki haklar kendiliğinden lisans alana, lisans alan ölmüşse onun mirasçılara geçer.

Cayma hakkının kullanılmasının sonuçlarının ileriye mi yoksa geriye mi etkili olacağı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre lisans sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşme olduğundan cayma hakkının kullanılması ileriye yönelik sonuç doğurur¹⁸⁹. Diğer bir görüş ise cayma hakkının geriye yönelik etki doğurduğunu savunmaktadır. Tekinalp'e göre cayma hakkının geriye ya da ileriye yönelik etki

doğuracağını *a priori* söylemek doğru değildir¹⁹⁰. Somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirme yaparak ileriye ya da geriye etkili olduğunu söylemek gerekir¹⁹¹. Kanaatimizce bu görüş lisans sözleşmesinin yapısına en uygun düşen görüştür.

Hem lisans vereni hem lisans alanı korumayı amaçlayan Kanun koyucu, FSEK m. 50'de fesih hakkının kullanılması ile lisans sözleşmesinin sona ereceğini düzenlenmiştir¹⁹². FSEK m. 50/2'ye göre *“Eser sahibinin ileride vücuda getireceği eserlerin bütününe veya muayyen bir nevi'ne taallük eden bu kabil taahhütleri taraflardan her biri, ihbar tarihinden bir yıl sonra hüküm ifade etmek üzere feshedebilir”.*

Fesih hakkının kullanılabilmesi için aranan şartlar şunlardır:

- Lisans sözleşmesi, hâlihazırda mevcut olmayan ve fakat ileride oluşturulacak eserlerin bir kısmı veya tamamına yönelik olmalı,
- Fesih ihbarı, sözleşmenin karşı tarafına iletilmelidir¹⁹³.

Fesih ihbarının karşı tarafa ulaşması ile birlikte hüküm ve sonuçlarını doğurur; lisans sözleşmesi geleceğe etkili olacak şekilde sona erer¹⁹⁴. Ancak Kanun koyucu, feshin hüküm ve sonuçlarını ihbar tarihinden bir sene geçtikten sonra doğuracağını özel olarak düzenlemiştir.

XIII. SONUÇ

Küreselleşme ve özelleşme, medya endüstrisinde de özelleşmenin yoğunlaşmasına neden olmuş; yeni özel televizyon kanalları açılmıştır. Birbirleriyle kıyasıya bir rekabet halinde olan televizyon kanalları

¹⁸⁶ Kanun, esaslı bir zararın varlığında uygun süre verilmeyeceğini açıkça düzenlemiştir.

¹⁸⁷ **Tekinalp**, s. 238-239; **Arbek**, s. 207-210; **Aydıncık**, s. 147-149; **Tüysüz**, s. 128-130.

¹⁸⁸ **Arbek**, s. 206; **Tüysüz**, s. 130.

¹⁸⁹ **Aydıncık**, s. 149 dn. 671 ve 672'deki yazarlar.

¹⁹⁰ **Tekinalp**, s. 239.

¹⁹¹ **Tekinalp**, s. 239.

¹⁹² **Arbek**, s. 211.

¹⁹³ **Arbek**, s. 211-212.

¹⁹⁴ **Tekinalp**, s. 236-237; **Arbek**, s. 212.

rating oranlarını artırmak için yeni televizyon programları, televizyon program formatları üretmiştir.

Seyircilerin büyük bir beğeni ile izlemesi ve beklenenin çok daha üzerinde *rating* oranları getirmesi sonucunda yapımçı şirketlerin ve televizyon kanallarının kâr oranlarını ciddi şekilde artırmıştır. Bu durum, diğer yapımçıların ve/veya kanalların da dikkatini çekmiş; böylece format ticareti başlamış, süreç içerisinde çok yaygın hâle gelmiştir.

Artan format ticareti beraberinde formatların rekabet uğruna kopyalanmasını da beraberinde getirmiş; koruma ihtiyacı hâsıl olmuştur. İlgililer en etkin korumanın telif hakkı yolu ile koruma olduğunu düşünmüş, bu taleple mahkemeye başvurmuşlardır. Ancak mahkemeler, uzunca bir süre soyut düşünce seviyesinde kalan formatların eser olarak kabul edilemeyeceği ve bu nedenle telif hakkı ile korunamayacağı yönünde kararlar vermiştir. Ancak son zamanlarda bu klasik anlayışın terk edildiği tespit edilmiştir. Kanaatimizce, günümüz pratik ihtiyaçları da değerlendirildiğinde televizyon program formatları şartları sağlandığında edebî veya dramatik eser olarak nitelendirilmelidir.

Televizyon program format lisans sözleşmesi; format sahibi ile yapımçı arasında imzalanan, formatın kaynaklanan hakkın ya da fiili durumun kullanımının yapımçıya bırakıldığı; ivazlı, sürekli borç ilişkisi doğuran, *sui generis*, rızâî bir sözleşmedir.

Lisans sözleşmesinin tarafları lisans alan ile lisans veren olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözleşmenin tarafları gerçek ya da tüzel kişi olabilir.

Lisans verenin hak ve yükümlülükleri arasında lisans alanın lisans konusundan yararlanmasını ve bu yararlanmanın devamlılığını sağlamak gösterilebilir. Lisans alanın hak yükümlülükleri arasında ücret ödemek, lisans konusundan faydalanmak, lisans konusunu Kanuna ve sözleşmeye uygun kullanmak ve lisans konusunu başkasına devretmek gösterilebilir.

Lisans sözleşmesi kendiliğinden veya hukukî bir işlemle sona erebilir. Sürenin dolması, sözleşme-

nin amacının gerçekleşmesi, koruma süresinin dolması, lisans alanın ölümü veya iflas etmesi halinde kendiliğinden sona erer. Cayma hakkının kullanılması veya sözleşmenin feshedilmesi ile de lisans sözleşmesi hukukî bir işlemle sona erer.

KAYNAKÇA

- Ananeva**, Anna Y. (2018), 'Audiovisual Work Format as an Object of Copyrights in Russian and Foreign Legal Practice' *Russian Journal of Comparative Law*, 5(1), s. 3-11.
- Arbek**, Ömer (2005), *Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Arslan**, Tuba (2016), 'Küresel Medya Düzeninde Format Adaptasyonu' (Yüksek Lisans), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ateş**, Mustafa (2003), *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Ateş**, Mustafa (2007), *Fikrî Hukukta Eser (Eser)*, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Ateş**, Mustafa (2012), *Fikrî Hukukta Eser Sahipliği*, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Aydıncık**, Şirin (2006), *Fikrî Haklara İlişkin Lisans Sözleşmesi*, İstanbul, Arıkan Yayıncılık.
- Ayiter**, Nüşin (1981), *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, Ankara, Sevinç Matbaası.
- Bechtold**, Stefan (2013), 'The Fashion of TV Show Formats' *Michigan State Law Review*, s. 451-512.
- Bergman**, Jessica E. (2011), 'No More Format Disputes: Are Reality Television Formats the Proper Subject of Federal Copyright Protection' *The Journal of Business, Entrepreneurship&the Law*, Vol 4, s. 244-266.
- Chalaby**, Jean (2011), 'The Making of an Entertainment Revolution: How the TV Format Trade Became a Global Industry' *European Journal of Communication*, 26 (4), s. 293-309.
- Çolak**, Uğur (2004), 'Televizyon Program Formatlarının Korunması' *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, Cilt 4, s. 11-34.
- Dardağan**, Esra (2001), *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilâfi*, Ankara, Betik Yayıncılık.
- Eickmeier**, Frank & **Fischer-Zernin**, Verena (2008), 'Ist der Formatschutz am Ende? Der gesetzliche Schutz des Fernsehshowformats nach der „Sendeformat“- Entscheidung des BGH' *GRUR*, 2008, 755.
- Erdoğan**, İlker & **Budak**, Leyla (2016), *Anglo-Amerikan Eğlence Endüstrisinde Televizyon Program Formatları*, İstanbul, Kalkedon Yayıncılık.
- Erel**, Şafak (2009), *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 3. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Eren**, Fikret (2015), 'İsimsiz Bazı Sözleşme Türleri (İsimsiz Sözleşmeler)' *BÜHFD*, C:1, S: 1, s. 67-129.
- Eren**, Fikret (2015), *Borçlar Hukuku Özel Hükümler (Özel Hükümler)*, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Eren**, Fikret (2017), *Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Genel Hükümler)*, 22. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Esser**, Andrea & **Jensen**, Pia Majbritt (2015), 'The Use of International Television Formats by Public Service Broadcasters in Australia, Denmark and Germany' *The International Communication Gazette*, 77 (4), s. 359- 383.
- Fine**, Frank L. (1985), 'A Case for the Federal Protection of Television Formats: Testing the Limit of Expression' *Pacific Law Journal*, Vol 17, s. 49-76.
- Gottlieb**, Netalie E. (2011), 'Free To Air?- Legal Protection For TV Program Formats' *The Intellectual Property Law Review*, Vol 52/2, s. 211-270.
- Gümüş**, Mustafa Alper (2013), *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C: 1, 3. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Handle, Marco (2013), Der urheberrechtliche Schutz der Idee: zum Medien- und Immaterialgüterrecht, Band/Nr. 100, s. 215-232.

Joppich, Brigitte, 'Alternative Dispute Resolution under WIPO Rules for TV Format Protection Right Issues, <<http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/article.pdf>> s.e.t. 27/11/2019.

Karabağ, Tuğçe (2017), Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Televizyon Programları ve Özellikle Televizyon Program Formatları, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Keane, Michael (2002), 'As a Hundred Television Formats Bloom, A Thousand Television Stations Contend' Journal of Contemporary China, 11 (30), s. 5-16.

Keinonen, Heidi (2016), 'Television Formats as Cultural Negotiations' Journal of European Television History&Culture, Vol 5, Issue 9, s. 1-12.

Kılıçoğlu, Ahmet (2013), Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Ankara, Turhan Kitabevi.

Kuntalp, Erden (2013), Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Meadow, Robin (1970), 'Television Formats-The Search for Protection' California Law Review, Vol 58, s. 1169-1197.

Moran, Albert (1998), Copycat Television, Globalization, Program Formats and Cultural Identity, Luton.

Moran, Albert (2009), 'Global Franchising, Local Customizing: The Cultural Economy of TV Program Formats (Global Franchising of Formats)' Continuum: Journal of Media and Cultural Sciences, 23(2), s. 115-125.

Moran, Albert (2009), TV Formats Worldwide: Localizing Global Programs (TV Formats Worldwide), Bristol, Intellect Books.

Moran, Albert & **Keane**, Michael (2004), Television Across Asia, Television Industries, Programme Formats and Globalization, London, Routledge Curzon.

Moran, Albert & **Malbon**, Justin (2006), Understanding the Global TV Format, London, Intellect Books.

Oğuzman, M. Kemal & **Seliçi**, Özer & **Oktay-Özdemir**, Saibe (2014), Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış 17. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Rubin, Jay (2006), 'Television Formats: Caught in the Abys of the Idea/Expression Dichotomy' Fordham Intellectual Property, Media&Entertainment Law Journal, Vol 16, s. 662-693.

Sargin, Bengi (2020), Yabancı Unsurlu Televizyon Program Formatlarının Korunması, Ankara, Yetkin Yayınları.

Spacek, Dirk (2005), Schutz von TV-Formaten Eine rechtliche und ökonomische Betrachtung, Zürich, Schulthess.

Suluk, Cahit & **Karasu**, Rauf & **Nal**, Temel (2017), Fikri Mülkiyet Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Tandoğan, Halûk (2008), Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C: 1/I, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Tekinalp, Ünal (2012), Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Tosun, Yalçın (2013), Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

Tüysüz, Mustafa (2007), Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler, Ankara, Yetkin Yayıncılık.

Ünal, Mehmet & **Başpınar**, Veysel (2012), Şekli Eşya Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

Yavuz, Cevdet (2016), Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 14. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

Yavuz, Cevdet & **Acar**, Faruk & **Özen**, Burak, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

Zevkiler, Aydın & **Gökyayla**, K. Emre (2013), Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 13. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b0e83a2c2f217.71386911 (s.e.t.: 27/11/2019).

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/jingle> (s.e.t.: 27/11/2019).

<https://sozluk.gov.tr/> (s.e.t.:28/11/2019).

https://www.frapa.org/wp-content/uploads/Report/FINAL%20FRAPA_Report_2011.pdf (son erişim tarihi: 11/04/2018).

www.kazanci.com.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarlarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarların katkı oranları eşittir.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.*

Contributions Statement: *Authors have contributed equally into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*